

geschiedenis en staatsinrichting CSE GL en TL

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 3.21, 3.24 en 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 3.21 t/m 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020 van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommitteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommitteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
  - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
  - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
  - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
  - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
  - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
  - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Als het antwoord op een andere manier is gegeven, maar onomstotelijk vaststaat dat het juist is, dan moet dit antwoord ook goed gerekend worden. Voor het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB1 *T.a.v. de status van het correctievoorschrift:*

Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

NB2 *T.a.v. het verkeer tussen examinerator en gecommiteerde (eerste en tweede corrector):*
Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten. Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 *T.a.v. aanvullingen op het correctievoorschrift:*
Er zijn twee redenen voor een aanvulling op het correctievoorschrift: verduidelijking en een fout.

Verduidelijking

Het correctievoorschrift is vóór de afname opgesteld. Na de afname blijkt pas welke antwoorden kandidaten geven. Vragen en reacties die via het Examenloket bij de Toets- en Examenlijn binnenkomen, kunnen duidelijk maken dat het correctievoorschrift niet voldoende recht doet aan door kandidaten gegeven antwoorden. Een aanvulling op het correctievoorschrift kan dan alsnog duidelijkheid bieden.

Een fout

Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een fout bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.

Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt door middel van een mailing vanuit Examenblad.nl bekendgemaakt. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

- Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
en/of
- Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Dit laatste gebeurt alleen als de aanvulling luidt dat voor een vraag alle scorepunten moeten worden toegekend.

Als een onvolkomenheid op een dusdanig laat tijdstip geconstateerd wordt dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt, houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen zijn de volgende vakspecifieke regels vastgesteld:

- De vakinhoudelijke argumenten waarvan sprake is in de algemene regel 3.3 moeten voor het vak geschiedenis en staatsinrichting afkomstig zijn uit gezaghebbende, wetenschappelijk verantwoorde publicaties.
- Indien in een antwoord 'voorbeeld van een juist antwoord' staat, bevat het antwoord **voorbeelden** van juiste antwoorden. Het is **geen** opsomming van alle denkbare juiste antwoorden.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Aan het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt 1 scorepunt toegekend.

HISTORISCH OVERZICHT EN STAATSINRICHTING VANAF 1848

Nederland (1848-1914)

---

1 **A**

2 **maximumscore 2**

- kiesrecht: censuskiesrecht 1
- Uit het antwoord moet blijken dat een andere voorwaarde was dat alleen mannen mochten stemmen. 1

3 **maximumscore 2**

- Van Houten: recht van initiatief 1
- andere Tweede Kamerleden: recht van amendement 1

4 **maximumscore 1**

Voorbeelden van juiste antwoorden zijn:

- De Kinderwet gold niet voor kinderen van twaalf jaar en ouder.
- De Kinderwet gold niet voor arbeid op het land/in het huishouden/in de huisnijverheid.
- De Kinderwet voorzag niet in controle op de naleving van de wet / ouders bleven hun kinderen naar de fabrieken sturen.

5 **B**

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

6 D

De Eerste Wereldoorlog (1914-1918)

---

7 **maximumscore 2**

- militarisme (of een omschrijving daarvan) 1
- nationalisme (of een omschrijving daarvan) 1

8 **maximumscore 2**

- land: België 1
- maatregel: Uit het antwoord moet blijken dat het om (de aanleg van) de Dodendraad gaat. 1

9 **maximumscore 1**

de Geallieerden en de Centralen

Opmerking

Alleen als beide antwoorden juist zijn, wordt 1 scorepunt toegekend.

10 **maximumscore 1**

Voorbeelden van juiste antwoorden zijn:

- Er is na de oorlog in Europa geen plaats voor Duitsland en Oostenrijk-Hongarije / de Geallieerden nemen het grondgebied van Duitsland en Oostenrijk-Hongarije in.
- De Geallieerden gaan de oorlog winnen.

11 C

12 **maximumscore 2**

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- onderdeel: (de invoering van) het algemeen (mannen)kiesrecht 1
- Uit het antwoord moet blijken dat arbeiders / armen in 1917 kiesrecht kregen (en de SDAP voor deze groep opkwam en dus meer stemmen verwachtte). 1

Opmerking

Bij de tweede deelvraag mag voor het antwoord dat alle mannen kiesrecht kregen geen scorepunt worden toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Het Interbellum (1918-1939)

- 13 maximumscore 2**
- De bepaling uit het Verdrag van Versailles is demilitarisatie / dat Duitsland nog maar een klein (beroeps)leger mocht hebben / Duitsland niet meer dan 100.000 soldaten mocht hebben. 1
  - Uit het antwoord moet blijken dat Duitsland zich niet aan de bepaling hield, omdat het aantal (getrainde) soldaten dat ingezet kon worden, (veel) groter was dan volgens het Verdrag van Versailles was toegestaan. 1
- Opmerking*
Alleen als het antwoord op de tweede deelvraag ingaat op de demilitarisatie, mag het tweede scorepunt worden toegekend.
- 14 maximumscore 1**
 de Volkenbond
- 15 maximumscore 1**
 de Dolkstootlegende
- 16 A**
- 17 maximumscore 2**
- (nummer) 2 (= persoonsverheerlijking) 1
  - (nummer) 3 (= propaganda) 1
- 18 maximumscore 2**
- gebeurtenis in 1917: de Russische Revolutie / het aan de macht komen van Lenin/de communisten 1
  - ontwikkeling in 1934: Uit het antwoord moet blijken dat het gaat om het industrialiseren van de Sovjet-Unie. 1
- 19 maximumscore 2**
 Voorbeeld van een juist antwoord is:
- kenmerk van beide stromingen: totalitaire staat / dictatuur / nationalisme 1
  - kenmerk van het nationaal-socialisme: antisemitisme/rassenleer 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

20 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- De mening van veel Britten over de afspraak met Hitler was positief, omdat zij dachten dat er nu geen oorlog met Duitsland zou komen. 1
- De mening van sommige andere Britten over de afspraak met Hitler was negatief, omdat zij dachten dat Hitler zich niet aan de afspraak zou houden / zij vonden dat de minister-president van Groot-Brittannië Hitler te veel zijn zin had gegeven / dat Hitler een dictator was (waar je geen afspraken mee moest maken) / dat Groot-Brittannië Tsjecho-Slowakije in de steek had gelaten. 1

Opmerking

Bij de tweede deelvraag mag voor het antwoord dat in 1939 de Tweede Wereldoorlog uitbrak / Duitsland Polen binnenviel / Groot-Brittannië Duitsland de oorlog verklaarde, geen scorepunt worden toegekend.

21 maximumscore 1

(Reichs)kristallnacht / Novemberpogrom

22 maximumscore 1

Voorbeeld van een juist antwoord is:

In Duitsland is in 1938 geen sprake van een rechtsstaat, want de politie grijpt niet in / beschermt de Joden niet / want de minister geeft pas 's avonds het sein om op te houden / zorgt er niet voor dat er snel een einde komt aan de verwoestingen.

Opmerking

Alleen als na 'geen' een juiste verklaring volgt, wordt 1 scorepunt toegekend.

De Tweede Wereldoorlog (1939-1945)

---

23 maximumscore 1

Voorbeeld van een juist antwoord is:

Hitler en Stalin vertrouwden elkaar niet, want beiden houden een pistool achter hun rug (waaruit blijkt dat ze de ander wilden aanvallen / dachten dat ze door de ander aangevallen konden worden).

Opmerking

Alleen als na 'niet' een juiste verklaring volgt, wordt 1 scorepunt toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
24	<p>maximumscore 2</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Heim ins Reich hield de politiek in die erop gericht was om alle Duitsers in één land / een groot Duitsland te laten wonen. • Andere landen zagen Heim ins Reich als een bedreiging, omdat Duitsland gebieden van andere landen wilde veroveren waar Duitsers woonden / omdat Duitsland oorlog moest voeren om dat doel te bereiken / omdat Duitsland groter en machtiger werd / omdat Duitsland zich niet hield aan het Verdrag van Versailles. 	<p>1</p> <p>1</p>
25	B	
26	<p>maximumscore 1</p> <p>Uit het antwoord moet blijken dat het hier gaat om artikel 1 uit de Nederlandse Grondwet / het discriminatieverbod.</p>	
27	<p>maximumscore 1</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <p>De tekening kon in 1943 niet gepubliceerd worden, omdat Hitler en Mussert belachelijk gemaakt worden / omdat er kritiek wordt gegeven op Mussert/Hitler/het nationaal-socialisme (en anti-Duitse publicaties zoals deze tekening niet waren toegestaan door de Duitse bezetter) / omdat de SDAP verboden was.</p>	
28	<p>maximumscore 1</p> <p>NSB</p>	
29	<p>maximumscore 1</p> <p>In beschrijving 1 is de razzia gericht tegen: a (= Joden).</p> <p>In beschrijving 2 is de razzia gericht tegen: b (= mannen die geschikt waren voor de gedwongen tewerkstelling).</p>	
	<p><i>Opmerking</i></p> <p><i>Alleen als beide antwoorden juist zijn, wordt 1 scorepunt toegekend.</i></p>	

Vraag	Antwoord	Scores
30	A	
31	C	
32	maximumscore 1 Holocaust / Shoah	
33	C	
34	maximumscore 1 Voorbeeld van een juist antwoord is: De Geallieerden wilden dat de Duitse soldaten zich zouden overgeven / de strijd zouden staken / zouden gaan denken dat verder doorvechten zinloos was / dat de Geallieerden sterker waren dan de Duitsers.	

Door de tijd heen

- 35 **maximumscore 2**
Eerst 5, dan 3, daarna 1, vervolgens 2 en ten slotte 4.

Opmerking

Als door het weglaten van één foutief geplaatst nummer een verder foutloze reeks ontstaat, wordt 1 scorepunt toegekend.

Europa en de wereld (1945-1989)

- 36 C

- 37 **maximumscore 2**

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- internationale organisatie: Verenigde Naties / VN 1
- buitenlands optreden van Nederland: de Nederlandse koloniale oorlog in Indonesië / de 'politioenele acties' 1

- 38 **maximumscore 1**

feminisme

Opmerking

Voor een omschrijving van feminisme of het noemen van de Tweede Feministische Golf mag geen scorepunt worden toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

39 maximumscore 2

zin 1: de Praagse Lente
 zin 2: het Warschaupact
 zin 3: het IJzeren Gordijn

indien drie antwoorden juist 2
 indien twee antwoorden juist 1
 indien minder dan twee antwoorden juist 0

40 maximumscore 1

Voorbeelden van juiste antwoorden zijn:

- verschijnsel: amerikanisering
 voorbeeld: fastfoodrestaurants / Amerikaanse kleding (jeans) / Amerikaanse films en televisieseries / Amerikaanse uitdrukkingen
- verschijnsel: jongerencultuur
 voorbeeld: hippies/nozems/provo's / radio- en televisiezoekers speciaal voor jongeren / jongeren hebben hun eigen kleding/muziek
- verschijnsel: democratisering
 voorbeeld: medezeggenschapsraden/leerlingenraden / referendum / de verlaging van de minimumleeftijd voor het stemrecht / protestbeweging

Opmerking

Alleen als na een verschijnsel een passend voorbeeld volgt, wordt 1 scorepunt toegekend.

41 maximumscore 3

Bij afbeelding 1 hoort 1961.
 Bij afbeelding 2 hoort 1962.
 Bij afbeelding 3 hoort 1989.
 Bij afbeelding 4 hoort 1948.
 Bij afbeelding 5 hoort 1956.

indien vijf antwoorden juist 3
 indien vier antwoorden juist 2
 indien drie of twee antwoorden juist 1
 indien minder dan twee antwoorden juist 0

De nieuwe wereldorde (vanaf 1990)

---

42 maximumscore 2

- (nummer) 3 (= Tsjechië) 1
- (nummer) 5 (= Kroatië) 1

43 A

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

44 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- voordeel: Luchtvervuiling is een probleem dat meerdere landen treft en kan daarom beter gezamenlijk worden opgelost / is een omvangrijk probleem dat Europese landen beter kunnen aanpakken door samen te werken, omdat ze dan meer middelen tot hun beschikking hebben. 1
- nadeel: Bij samenwerking is veel overleg nodig / kan er onenigheid ontstaan / Samenwerking kost meer tijd/is omslachtiger dan wanneer een land zelf het probleem oplost (waardoor het oplossen van luchtvervuiling minder makkelijk kan verlopen). 1

Door de tijd heen

---

45 maximumscore 2

Eerst 3, dan 2, daarna 5, vervolgens 1 en ten slotte 4.

Opmerking

Als door het weglaten van één foutief geplaatst nummer een verder foutloze reeks ontstaat, wordt 1 scorepunt toegekend.

5 Aanleveren scores

Verwerk de scores van alle kandidaten per examinator in de applicatie Wolf. Accordeer deze gegevens voor Cito uiterlijk op 24 juni.

6 Bronvermeldingen

Alle internetbronnen zijn voor het laatst geraadpleegd op 28 juni 2023.

bron 1	Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling, 2022. Gebruikte gegevens afkomstig van: https://www.dbnl.org/tekst/lint011gesc02_01/lint011gesc02_01_0007.php
bron 2	BG C5/923 (prent), De Nederlandse arbeidersbeweging tot 1918, Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Amsterdam (geheugen.delpher.nl)
bron 3	Yury & Sonya Winterberg, Kleine handen in een Grote Oorlog. Verhalen van kinderen in de Eerste Wereldoorlog (Zutphen 2014), pag. 75.
bron 4	https://deutsche-schutzgebiete.de/wordpress/versailer-vertrag/
bron 5	BG D19/153 (prent), De Nederlandse arbeidersbeweging tot 1918, Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Amsterdam (resolver.kb.nl)
bron 6	Twents Dagblad, 10-01-1920 (geraadpleegd via delpher.nl)
bron 7	Süddeutsche Monatshefte, nummer 7, april 1924 (München), pag.1. (geraadpleegd via zvab.com)
bron 8	https://www.thinglink.com/scene/724654990504755200

- bron 9 Gereformeerd Dagblad De Banier, 11-11-1938 (geraadpleegd via delpher.nl)
- bron 10 <https://i.pinimg.com/originals/f2/db/ed/f2dbedcfd474d898239db2691eb621d.jpg>
- bron 11 Het Nationale Dagblad: voor het Nederlandsche volk, 13-07-1942 (geraadpleegd via resolver.kb.nl)
- bron 12 Gemeente Amsterdam Stadsarchief, 15030/147592
- bron 13 <https://www.bhic.nl/ontdekken/verhalen/mijn-vader-vertelde>
- bron 14 Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling, 2022
- bron 15 <https://library.mcmaster.ca/archives/virtualmuseum/mod3-1.html>
- bron 16 De Tijd : godsdienstig-staatkundig dagblad, 23-04-1948 (geraadpleegd via delpher.nl)
- bron 17 Handelingen Tweede Kamer, 95e vergadering, 15 september 1955, pag. 3000s
https://repository.overheid.nl/frbr/sgd/19541955/0000280122/1/pdf/SGD_19541955_0001220.pdf
- bron 18 Gebruikte gegevens afkomstig van: <https://anderetijden.nl/aflevering/318/De-Praagse-Lente> (Hans Renner)
- bron 19 afbeelding 1: <https://www.theatlantic.com/photo/2014/11/the-berlin-wall-25-years-after-the-fall/100845/>
 afbeelding 2: <https://constitutingamerica.org/october-28-1962-cuban-missile-crisis-ends-affects-united-states-foreign-policy-for-decades-guest-essayist-joshua-schmid/>
 afbeelding 3: <https://www.theatlantic.com/photo/2014/11/the-berlin-wall-25-years-after-the-fall/100845/> (fotograaf: Jockel Finck)
 afbeelding 4: https://www.nato.int/cps/en/natohq/declassified_136188.htm
 afbeelding 5: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hole_in_flag_-_Budapest_1956.jpg (fotograaf: Mario de Biasi)
- bron 20 Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling, 2022
- bron 21 Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling, 2022. Gebruikte gegevens afkomstig van: https://www.parlementairemonitor.nl/9353000/1/j9vvij5epmj1ey0/vir7bt7o2lsh?ctx=vg09lllgjnqh&tab=1&start_tab0=725